

TUNOBLA- RANIDUGED

25

SISUKORD: Juubeliks — A. Kruustamm / Heast ja halvast — E. Freienthal / Hirm — V. Mets / Kilde spordijuhtide Võru kursustelt — M. Saks / Ekstaasin — E. Kaljuraid / Unistus — P. Kressa / Agulin — E. Kaljuraid / Minu „maailmareis“ — E. Toomaru / Üks õhtu — I. Toome / Rand, rand, Lobi rand... — E. Kaljuraid / Õpilaste huvidest ja vaateist — A. Laasi / Kroonika — M. Saks / Juubelipidustuste kava.

Kaas R. Kello't.

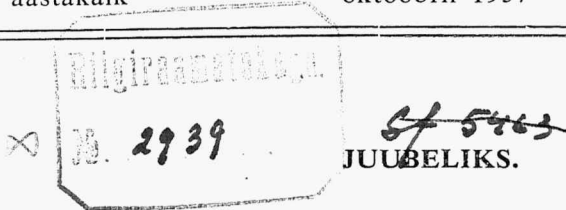
TUNGLAKANDJAD

RAKVERE ÜHISGÜMNAASIUMI, GÜMNAASIUMI, PROGÜMNAASIUMI JA
REAALKOOLI ÕPILASKONNA AJAKIRI

I aastakäik

oktoobril 1937

Nr. 3

Kui inimene on saanud 25 aastat vanaks, omab ta juba kindlat maailmavaadet ja selja taga on tal palju võitlusi ja otsinguid. Ka meie kool on jõudnud aastaisse, kus ta võib pühitseda oma 25-aastast juubelit ja seega on, nagu üksik inimenegi, juba mõndagi kogenud, näinud.

Ta on läbi elanud aastaid, kus noored kasvandikud tormasid Vabadussõtta looma ühist vaba Eestit, murega näinud oma kasvandikke küll langemas selles võitluses, kuid ka sangarlikult võitmas. Ta on kogenud raskeid päevi eestikeelse ja -meelse kooli loomisel omariikluse algaastail. Kuid läbi nende murede ja valude on kasvanud ning aasta-aastalt jõudu saades tõusnud kool, mis peale vabadussangarite on Eestile andnud ka teaduseinimesi, kes jätkavad riigi ülesehitustööd.

Elu läheb edasi, 25 aastale järg-

neb pea aastate lennus 50, kuid elu voolus hoidkem kokku ühise perena nagu nüüd kooliaastail, tundes rõõmu ühiseist rõõmudest ja kurvastudes ebaõnnestumise puhul! Tuletagem meelde tulevikus ka kunagisi sõpru ja kaaslasi, keda kord tundsiime kooliaastail!

Juubel peab olema ja ongi lühike piik minevikku, mis aidaku minevikust leida uut jõudu ja püsivust eelolevateks tööaastateks, sest võitleme ju ühise asja, eestlase hariduse eest. Selles võitluses aitavad meid õpilasi meie vanemad sõbrad, elus kogenud kasvatajad, kellele õpilaspere poolt suur, suur tänu kõige eest, mis olete andnud kasvandikele aastate jooksul! Ja lõpuks õpilasperele jõudu ja armastust tööks!

Arved Kruustamm,
R. Ü. G., R. G., R. P. ja R. R.
Õpilaskonna juhataja.

HEAST JA HALVAST.

Miski pole iseenesest hea ega halb, ainult mõtlemine teeb ta selleks.

Hea ja halva küsimusega puutume igapäevases elus tihti kokku, teadmata, et see küsimus omab filosoofias kaunis suurt tähtsust. Meie ei tea ka, et mitmed filosoofid on avaldanud hea ja halva kohta oma arvamuse, mis käib risti vastu elus kuuldule. Oleme nii harjunud kuulma ülistust heale ja mahakiskumist halvale, et meile ei tule mõttessegi, et see võiks tõelikkuses olla teisiti, kui meie seda kujutleme.

Shakespeare, tegelikult elust tarkusi omandanud kirjanik, ütleb: „Miski pole iseenesest hea ega halb, ainult mõtlemine teeb ta selleks.“

Alguses tundub meile see lause võõrastav. Arvame, et kirjanik on vahest ainult aine huvitavaks tegemiseks põiminud teosesse paradokse. Alles asjasse süvenedes leiame, et selle lause taga peitub ka oma mõte.

Meie ei tea peaaegu midagi hea ja halva põhiolemusest. Samuti ei suuda meie lühidalt ja selgelt defineerida vastavaid mõisteid. Küll aga võime üksikute küsimuse all olevate asjade puhul neid liigitada häiks ja halvaks. Liigitamise toimingut lähemalt uurides leiame, et hea eraldamine halvast toimub mõistuse abil. Seda tõde teadis Shakespeare, seda teadsid juba vanad heebrealased ammu enne Kristust. Tuletagem vaid meelde, kuidas Aadam ja Eeva alles hea- ja kurjatundmise puust süües õppisid head eraldama halvast. Hea- ja kurjatundmise puust söömise all on kahtlemata mõeldud mõistuse omandamist.

Inimene aga, igavene kahtleja, nagu ta on, võib meie käest küsida: „Kas on olemas tõelist head ja tõelist, absoluutset halba? Kas pole

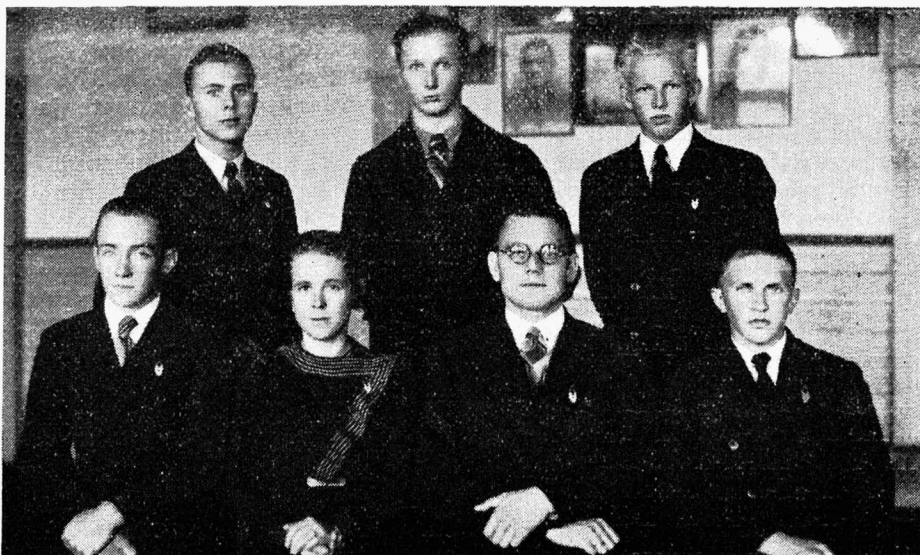
kõik ainult meie puuduliku aju, meie puuduliku mõistuse kujutus?

Ja tõesti, meil pole olemas tõendeid, mis vastuvaieldamatult kinnitaksid absoluutse hea ja halva olemasolu. Vastupidi, igas asjas, igas olukorras, olgu ta nii hea kui tahes, leiame ometi halba, samuti leiame head ka kõige halvemas teos, mida tunneme.

Näiteina olgu kõrvuti toodud rikkus ja vaesus. Rikkust peab igaüks heaks, vaesust halvaks teguriks inimese elus. Kes meist ei tahaks olla rikas? Kuid rikkuselgi leiame halbu külgi. On tõsiasi, et rikkus hellitab inimest, muudab ta nõrgaks nii kehaliselt kui ka vaimliselt. Pole ju enam põhjust millekski pingutada. Sellisele üldisele loidusele võib järgneda elutüdimus, elu mõtte kaotamine. Teisalt aga teame, et just sellest põlatud vaesusest võrsuvad tublisid inimesi. Juba varakult elu raskustele silma vaadates leiavad nad end tões ja pingutuses ega kaota elutahet. Selliseid näiteid võib tuua kõikjalt. Kõik noored janunevad kuulsuse järele, nad arvavad, et kuulsus on hea. Ja ometi teab igaüks, et kuulsus on kaheteraga mõök. Ta võib meid kergesti viia enese ülehindamisele ja enesekriitika kadumisele.

Nii kaob absoluutne hea ja halb, jääb järele ainult relatiivne. Ka ei esine hea ja halb kunagi üksikult, vaid ikka teineteisega kombineeritult.

Kuidas saaksime teada hea ja halva vahekorra neis kombineeringuis? Kuidas saaksime teada asjade ja ilmuvuste tõelise palge? Pole

R. Ü. G., R. G., R. P. ja R. R. ringide juhid.

Istuvad vasakult: U. Kruusimägi (spordiringi esimees), õp. L. Golubev (õpilaskonna vanem), direktor H. Jänes, A. Kruustamm (õpilaskonna juhataja).

Seisavad: E. Toomaru (kooperatiivi juhatuse esimees), P. Tambek (karskusringi esimees) ja E. Kaljuraid (kirjandusringi esimees ja „Tunglakandjate” tegevtoimetaja).

parata, peame püstitama hüpoteese, mis oleksid enam-vähem tõenäolised.

Head ja halba võiksime teataval määral võrrelda elektriga. Teame, et igas kehas leidub teataval määral elektrienergiat, kuid seotud kujul. Positiivne ja negatiivne elekter on isekeskis seotud ja keha ei oma elektrilist laengut. Keha hõõrudes lahutame elektrid ja võime saada elektrilaengu. Samasugusena võime kujutleda ka hea ja halva vahet. Igas asjas, igas teos, igas olukorras leidub koos head ja halba, kuid nad on vastastikku teineteisega seotud, nii et nad ei ilmne kumbki. Kuid oma mõttes eraldab inimene head sugemed halvust. Enam aga ei sobi meile võrdlus elektriga. Kui meie elektri puhul vabastasime näit. positiivse elektri, siis vabanes negatiivne iseenesest, automaatselt. Siin aga peame üksikult eraldama nii asja positiivsed,

head, kui ka negatiivsed — halvad omadused ja siis võrdlema hea ja halva hulka. Leiame head olevat rohkem, nimetame asja heaks, leiame aga, et halvad omadused on ülekaalus, siis nimetame asja halvaks.

Eelnevas oletasime, et igas asjas, igas sündmuses ja igas teos on koos nii häid kui ka halbu sugemeid. Millest oleneb siis, et meie asju ometi liigitame häiks ja halvaks?

Kõigepealt oleneb see meie puudulikust mõtlemis- ja analüüsivõimest. Meie ei suuda asjast eraldada kõiki häid ja halbu sugemeid. Osa neist jääb analüüsimata. On analüüsimata jäänud rohkem häid kui halbu sugemeid, nimetame asja halvaks, vastupidisel korral heaks.

Teiseks oleneb see meie halvast ja ühekülgsest tähelepanuvõimest. On arusaadav, et kui meie ei suuda asja õieti jälgida, kui meie ei suuda

märgata asjas kõike, mida vaja, siis pole kasu ka kõige peenemast analüüsist, lõppkokkuvõtte on ikkagi vale.

Kolmanda tegurina tuleks nimetada harjumist. On liik inimesi, pessimistid nimelt, kes on harjunud tähele panema kõike, mis on üheneduses halvaga ja kes vaid õige puudulikult panevad tähele asja häid külgi. Optimistid, vastupidi, on harjunud tähele panema ja arvestama ainult asja häid külgi ja oma-dusi.

Eelloetletud tähelepaneku- ja analüüsivigade tõttu on näited hüpoteesi kinnitamiseks asjatud. Näite heade ja halbade omaduste analüüsimisel teeksime ikkagi vigu, saades ikkagi vale lõpptulemuse. Pealegi otsustame asja hea või halva olemuse üle ka siis võõriti, kui meil on selge, et asi pole iseenesest ei hea ega halb. Nii näiteks võime rikkuse üle küll õlgu kehitada ja kinnitada, et head küljed pole põrmugi suuremad kui halvad, kuid kui meile rikkust pakutaks, võtaksime ta siiski suurima rõõmuga vastu. Instinkt on tugevam kui mõistus.

Ei tule aga unustada ka inimeste mõtteviisi erinevuse tähtsust hea ja halva hindamisel. Mis meile meie mõtlemises, harjumuste ja ebatraditsiooniliku sümpaatia tõttu näib heana, võib teisele paista halvana. Näiteid selleks leiab küllalt igapäevast elust ja ka ajaloo ning poliitikastki. Tunname ju nii paljusid poliitilisi voole, kes kõik soovivad oma isamaale ainult head, kuid kes ometi näevad erinevat head ja erinevaid teid sellele heale.

Näeme niisiis, kui laialdased ja kui individuaalsed mõisted on headus ja halb, hea ja halb. Asjad, teod ja sündmused ise aga pole ei head ega halvad. Nad avaldavad ainult teatud mõju teistele asjadele. Seda mõju, mis samuti iseenesest pole hea ega halb, tunnetame heana või halvana, olenevalt meie meeltest ja mõtlemisvõimest. Peame ühine-ma Spinozaga, kes ütleb, et loodus on väljaspool head ja halba, peame ühinema ka Shakespeare'iga, sest asjasse süvenedes leiame, et ainult mõtlemine teeb hea heaks ja halva halvaks.

VIRVE METS.

HIRM.

Mind valdab äkki mingi võõras tunne;
end tunnen abituna nagu väikest last,
kelt ema toetav käsi ära võetud vast.
End tunnen langevat kui sügavasse unne,

kust ärgates täis õudu, kartust mõtted
neist unelmaist, mis ilmsi näivad kehtvat veel.
On kinni nõõritud mu tahe, hing ja keel
ja varisevad kokku kõik mu ettevõtted.

22. IX 37.

KILDE SPORDIJUHTIDE VÖRU KURSUSTELT.

Kogu maailm uinub. Kesköötund on küll möödunud, kuid kukk pole veel laulnud. Kirdetaevast värvitakse üha punasemaks ja punasemaks, on selge, et varsti hüppab lagedale ka päike. Täna pidi vana päike nägema midagi imelikku, mida Maarjamaal vaid paar korda ennem proovitud, kuid mitte nii suurejooneliselt kui seekord. Nimelt koguneb täna soo veeres konnana kükitavasse Võru linna sääraseid isikuid, kes tahavad asuda spordi edendamisele. Lihtsalt öeldud, täna algab Võru spordijuhtide kursus.

Kadrina jaamas vaatab kaks poissi igatseva pilguga ida poole. Nad ei oota tõusvat päikest, vaid Rakverest saabuvat kiirrongi, mis peab neid, tänu meie raudteede peadpööritavaale kiirusele, viima kümne tunni jooksul Võru linna. Rong saabub peagi ja need kaks poissi ronivad vagunisse, millest kostab rõõmsat laulu ja mille ukstel juba seisavad koolisõbrad. Aetakse oma aukartust äratavalt suured kohvrid kolmandale korrale, ja sõit algabki. Virumaa haridustemplist on meid kokku üheksa, on veel ühele meist tuttavaid ka idapiiri poolt; neist saavad peagi kõigile tuttavad. Sõjaväelise õpetuse „tamp“ istub veel sügavasti kontides ja peale ümberistumist Tapal püüab igaüks leida endale vaikse nurgakese, kus ta võiks teha väikese uinaku. Kuid ega sellepärast laul ei kao: üks läheb, teine tuleb ja nii lauldaksegi hääled kähisema juba ammu enne Võrut.

Lõppeks ometi Võrus. Võtame oma „kaasavara“ ja ronime liivasest künkast üles Taara kasarmuisse, kuhu jääb meie kodu poolteiseks nädalaks. Selgub, et meid on kogunenud kolmesaja ümber. Ühenurga

mehed koondatakse kompaniidesse ja paigutatakse ühte ruumi magama. Vooditeks on tavalised sõjaväe magamisasemed. Meie mõtlesime seni, et Võrru tulevad ikka noored, kes mitte ainult teisi ei õpeta, vaid ka ise veel õpivad, et jõuda edasi oma lemmikalal. Kuid selgub, et siin on sääraseid, kes näivad tulnuvat siia suvitama. Oli seal ligi kümnepuudase tonnaaziga papisidki. Imelik küll, mõtlesime, mida need küll siit tahavad? Ja ma ei tea praegu, mis head nad leidsid Võrust, väljaarvatud valus veendumus mitte kunagi enam minna spordikursustele.

Aeg on lühike ja tööd palju, nii alustatakse tööga juba esimesel päeval. Küll on raske hoida silmi lahti. Öö otsa on kerge olla üleval, kuid päev, pealegi palav, tagantjärele — see on juba liig! Liigume kogu aeg nagu unes, ei saa aru, kas näeme kodus kurja und või oleme tõesti juba Võrus. Kuid mis pikkamööda tuleb, tuleb kindlamini — ja ega see õhtugi kuskile jää. Masinlikult käivad õhtusöögil suud, silmis on igatsus une järele. Küll on mõnus magada ebatasasel voodikotil, millel tavalistes oludes uni üldse ei tuleks.

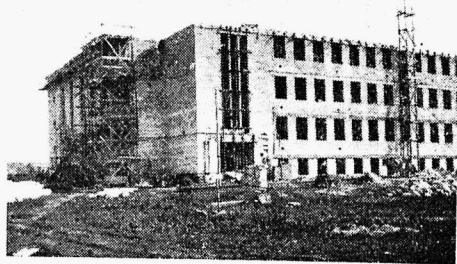
Järgmisel hommikul ajab ruumi korrapidaja poisse maast „lahti“. See sünnib läbi häda, ja kui lõppeks III kompanii — nii oli Viru spordivägede nimetus Võru laagris — jõuab hommikvõimlemise platsile, hakkavad teised kompaniid sealt juba lahkuma. Kuid selle eest on III kompanii esimesena hommikueinel. Üldse kukkus esimesil päevil nii välja, et III kompanii polnud kuskil õigeaegselt lagedal, välja arvatud söögisaal, kus kiiremad meie hulgast juba lahkusid enne teiste kompaniide esindajate sinnasaabu-

mist. Kuid hiljem olime õigeaegselt igal pool. Meile teatati, et meie kursuslaste pere olevat kasvanud viie lahetaguse hõimunaabri võrra. Laulsime üheskoos soome hümni ja sellele järgnes vägev soome spordilaul „Tuli urheiluuutisia uhkeita“.

Mõni sõna ka juhatajast hr. Kalkunist. Oleme ju näinud igasuguseid mehi siin maamunal, kuid sellist polnud veel keegi näinud, peale nende, kes seda meest juba enne tundsid. Kehalt täielik hiiglane, otsegu Kalevipoeg. Ja siis see kursuslaste kohtlemisviis! Ta suutis oma vihasemagi vastase muuta oma parimaks sõbraks. Arutasime omavahel, kui oleks kõik õpetajad säärased, siis võiks küll igavesti ja isegi söömata koolis käia. Distsipliini rikkujatele rääkis ta tõsiselt sõnu naerul näoga. See võitis kõigi südamed. Alati naerul nägu ja tõsiselt, poolvarjatult noomivad sõnad huulil, nii mäletame meie kõik teda, meie spordinoorte „vüürerit“.

Igal päeval oli ühtlane tegevuskava. Algul marss läbi linna Võru spordiplatsile, sealt tagasiteel õpiti veel teadmisi. Siis järgnes lõuna ühes puhkusega. Öhtupoolsed tunnid olid kasarmute ümbruses. Kõige vihatum oli muidugi tund aega kestev marss läbi linna. Kogu tee lõppemata laul. Mis sellest, et peale kolmandat päeva see ei olnud üldse enam laul, mis me tolmust vooderdatud kōridest läbi päikesest kõrvetatud huulte õhku tõusis. Hr. Kalkungi tegi oma korraldusi ühel päeval oma häälega, teisel päeval pidi oma vägeva hääle asendajaks võtma ruupori. Kõige võõrastavam nähtus meile koolipoistele oli see, et paljud pedagogid sugugi ei hoolinud laulmisest. Isegi õhtusel loendusel hümni laulmisel seisis mitmedki suud kinni.

Ainukesed hetked, millal kogu kursuslaste pere oli koos katuse all, olid söögiajad. Siis jagati saabunud

Juba kerkib...

kirju, õpiti uusi laule, anti korraldusi, tervitati saabunud külalisi. Eriti vaimustatult tervitati Soome Poiste Spordiliidu abiesimeest hr. Tynneli't, kes oma kõnes tähendas, et see kursus lähendab kahte hõimurahvast kaheksakümne-kilomeetriselt distantsilt kaheksakilomeetrisele. Tormiline vastuvõtt oli ka endisele maailmarekordi omanikule hr. Kolmperele, kes hiljem osutus väga karmiks õpetajaks.

Tõesti lühenes Eesti ja Soome vaheline kaugus tunduvalt. Hõimuväljed näitasid end oma parimast küljest ja nende juhid said veendumuse, et kuigi meie spordil on kehvemad arenemisvõimalused kui neil Soomes, omab „pikkuveli“ väga jonnakat hinge, mis viib üle igasuguseist raskusist.

Harilikult armastavad vanemad inimesed väita, et õpilased olevat hirmus jonnakad, organiseerivad vastuhakkamisi, kuid Võrus oli säärane lugu, et kui kuskil oli arusaamatusi lektorite ja kursuslaste vahel, siis need kursuslased kuulusid just vanemate ridadesse. Noored selle vastu aga otse neelasid iga sõna lektori suust, otse ammuli sui jälgiti praktilisi näiteid, kuna vanaemal „härradel“ oli nina alati raamatus, kuhu püüti sisse kanda iga sõna lektori suust. Usun, nii mõ-

nelgi on vihikusse sisse kantud täiuslikult kuulitõuke tehnilised „nõksud“, aga kui keegi juhtub küsimine, milline see kuul õieti välja nägi, siis tuleb vastuseks, et seda meile ei räägitud.

Kergejõustiku lektor Tamm, tuntud kaugushüppaja, „sai vanemate härradega“ hästi läbi, kuigi tema käest küsiti otse võimatuid asju. Üheks pärliks oleks küsimus: „Miks pole kettal sanga küljes?“ Sellele küsimusele vastas III kompanii „raadio“ hiljem lõkkeõhtul järgmiselt: „Sellepärast, et teda mitte paja kaanega ära ei vahetataks.“ Aga teine kergejõustiku lektor, nimelt Leks Kolmpere, polnud nii kuldne mees. Sundis mehi tegema võimlemisharjutusi, pani neid jooksuma — see ei tahtnud meeldida, kuid polnud midagi parata, Leksi tahtmine jäi peale. Tema käest absurdusid ei küsitud. Põhjuseks oli järgmine seik: keegi küsis jälle „midagi“, kuskilt teisalt hakati küsijat hurjutama, kuid selle katkestas spordiinspektor: „Las küsida, igal linnul oma laul, igal lollil oma lõbu!“ Jalgpallilektor Saar võitis kõik oma humoorse õpetusega. Ja nii olidki „härrad“ väga vaimustatud jalgpallist; praktiliselt tunnes püüti ikka palli tabada, kuigi see ei läinud hästi korda, sest pall on ju ümmargune ja veereb, nii et jalg võis üsna kergesti minna pallist mööda, lõhkudes maast liiva üles või muidu tehes lõomistaolise liigutuse õhus. Korvpall ja ujumine on aristokraatsemad alad, need olid mõistetavalt „härrade“ lemmikalad. Raskejõustikuga ei suudetud kuidagi leppida. Maadlemisega lõppeks lepit, tänu hr. Kursmanni kannatlikkusele, tõstmisega samuti, kuid poksiõpetaja Maatsooga juhtus juba ähvardavaid kokkupõrkeid.

Võimlemises oli meil, rakverlasil, kes me oma võimlemisõpetaja taktikindlate harjutustega oleme

harjunud, raske harjuda nende ebarütmiliste ringutamisharjutustega, mis seal tehti. Oli rõõm, kui hr. Pauskar kord ise juhatas kursuse hommikvõimlemist. Tema oligi see, kes hr. Kalamehe harjutusi korri-geeris, sundides neid alistuma rütmile.

Muuseas armastas hr. Kalamees väga rivi eesotsas liikuda ja trummi põristada, kuid mismoodi — sellest tekkis hüüdsõna:

„Kui trummi lööb meil Kalamees, ei kõndi saa siis jalamees.“

Ühel õhtul korraldati lõkkeõhtu. Sellel õhtul lõikas loorberid III kompanii raadio, mis võttis vastu kõiki ümberkaudseid saatjaid, muuseas ka Peterburgi. Selle konstruktoreiks olid Enn ja Arved. Leidus isegi neid, kes tahtsid meie „Luksusloksi“ saatekavasid saada kojuviimiseks, et seda parajal ajal jälle „üles seada“.

Võru „Ilmarise“ ja SKN kursuse vahel peeti jalgpallivõistlus, mis lõppes võrukate ülekaaluka võiduga 8:3, kuid igatahes pole Võru linn kunagi ennem kuulnud nii vägevat ergutuskinda, mida tegi kursus oma „pallirüütleile“.

Kursuste viimasel pühapäeval näitasime võrulasile, mida me kursustel õige oleme teinud. See kujunes suureks spordi triumfipäevaks. Lugupeetav hr. noortejuht kolonel Vellerind sõnas peale võistlusi, et niisuguse pingega võistlusi ta polevat veel ennem näinud. Kõige kaaskiskuvamad võistlusalad on muidugi teatejooksud. 20 × 100 meetri teatejooksu võistlustel III kompanii algul juhtis, kuid lõpuks „pressis“ üks teine kompanii mööda, ja nii pidime leppima „hõbemedaliga“. Kuid 10 × 309 m (nii pikk on Võru Spordiplatsi jooksuring) jooksus tõid virulased „kulla“ ligi 75-meetrilise edumaaga teiste kompaniide ees.

Varem päeval peetud ujumisvõistlusil triumfeeris kaks hõimu-

velje. Teine neist osutus kodumaalgi niivõrd „kibedaks“, et ta võistles hiljem isegi Soome meeskonnas Eesti vastu.

Igale asjale tuleb kord lõpp. Pruuniks kõrbenult, kähisevate häälega laulsime lõppaktusel hümnid ja lahkusime Võrust, mis meile oli muutunud päris armsaks. Imelik,

mida raskemad päevad on kuskil olnud, seda armsam on see koht. Me lahkusime kodupaikadesse. Võib-olla oli meie hulgas neidki, kes kunagi tulevikus ise või vähemalt kelle õpilased viivad Eesti sini-must-valge rahvaste suurimal võistlusel võidumasti ja toovad koju olümpiatammi. Elame, näeme.

ENDEL KALJURAIID.

EKSTAASIN.

*Laulis viiul, nuttis hurmavat viit,
klõbisesid kastanjetid,
seltsis neile tamburiin.*

*Vibreerus erkuden iga niit
verre sööbus kui uimastav viin.*

*Unnesid etiketid
ootuse tapval ärevusel hingen,
lihaste värisevan pingen.*

*Prožektorid helgi pimestavad värvid
läbi saali värisesid.*

*Ülepingutusen helisesid närvid.
Eesriided lahti kärisesid.*

Hingetu vaikus.

*Siis kaikus
fiöödi igatsev hää.
Meelitas, võlus,
töötas ja palus,
kapriisitses, tõrkus,
resoneeriden seinult põrkus.*

*Siis säääl
hõljus tantsitar loorin.*

*Viiulid nuuksusid koorin
ja tantsitar tantsis
irduden maast
kui laast
sügisel möllavan tormin.*

Loožiden ohvitserid vormin
ja härrad fraken, daamid dekolteen.
Ning parterrin een
luuletaja, kunstnik — vaimne eliit —
istusid, kätel' toetud koon.

Siis järsku muutus toon.

Orkester vaikis, algas uut viit,

Oli viis

täis metsikut kirge ja rütmi,
mis saali kandus.

Tantsitar väänles ekstaasin —

Punased huuled

kui moonid vaasin.

Kiirgavad silmad, poolsuletud laud.

Käsivarred kui väänlevad maod.

— — — — —
Läbi une veel tunned ja kuuled

kuis sügavusisse vaod.

— — — — —
Väänleb keha veel viimane kord.

Kontrabass võimukalt hõikab.

Müriseb õhun veel viimne akord.

Taktikepp vaikuse lõikab.

Hingetus.

Kunsti ees inime põrmun.

Ohe.

Paus.

Mürisev aplaus.

Veri kumiseb kõrvun.

PÄÄRO KRESSA.

UNISTUS.

Nad on juba heinakaarel, isa ja poeg. Äsjatõusnud päikese kiired murduvad läiklevais, kristalseis kaste piisus. Vidistavad ja siristavad küll linnud, kuid heinalised, näod alles unised, niidavad vaikides, sest selliseil hommikuil on lobisematagi lõbus ja jõudus. Terav vikat otsekui koorib maalt toda lillelist, lehtjat ja märga heina palju tumedamaisse kaarisse kui kasvav kastene

hein. Ta keerutab puude ja põõsaste ümber, libiseb mätastel ja kannuveertel, kougib leherikaste okste alt, ulatab oja ja kraavikaldalt — kõikjalt kogub ta, sest selline varahommikune hein ei hakka vikatile ega niitjale vastu. Keskpäeval saunaleililises kuumuses teeb ta seda, sest ta on närtsinud ning sitke kui vasktraat. Ja seepärast ei räägigi nüüd isa-poega. Nad nii-

davad otse nautides ja luiskavad nohisedes, silmates püगतud ja pügamata ümbrust.

See on kraavi ja kõrgekaldalise oja vaheline heinamaa. Kraavi taga on uudismaa. Seal õitseb lopsakas ristikkein. Virgad varased mesilased suruvad juba sellel, ikka õietopsult õietopsule, töötades ja vaeva nähes. Teispool roosakas-lillat ristikupõldu küpseb rukis, mille tagant paistavad üksiku metsatalu uuevõitu hooned. Oja taga on aga mets. Ta kohiseb umbes keskhommikust alates, kohiseb õhtupoole ööd, kuid varahommikuil ei kohise ta, samuti nagu kraavitagune ristikkein ei levita kastega oma mestist lõhna. Aga metsa ning metsa taga olevat raestikku ümbritseb kas soo või rabasoo, kas niidumaa või jälle kuremarjamätastik ja sinikavarred harvade mändide, paju-põõsaste ja kuusesabrikute all.

Päikese kerkides jahedus väheneb. Lipp-lapilt vähendavad niitjad oma kehakatteid. Varsti on noorem niitja vaid valgeis pükses, lastes päikest paista oma pruunendavale seljale. Kuid jooksvahaige isa ei tee seda, isegi keskpäevalgi mitte. Ärgu külmetagu Eedigi enast. Aga Eedi ei tunne külma. Tal on nii hea ja kerge niita, kuid ka isal pole nii halb.

Nii nad niidavad, isa ja poeg — sulane ja sulaspoiss. Vanapoisist peremees on haigena kodus. Ta sai juba läinud nädalal härjalt pusta.

„Kes n'd teab, kui suur see häda tal on,“ oli isa kord käega lüües öelnud, „Vanapoisid otsastotsani riukaid täis, nagu see härjast vanapoisiski. Haige! — Lõi kord vembud sisse, ja saab nüüd mitu nädalat maitsta seda õiget peremehepõlve. Aga mis neil vanapoisitel siin kurjas maailmas muud lõbu ongi, muid soove, kui töö saab niikuinii tehtud. Kellele ta seda mammonat ikka välja rässib — oma

kaugetele sugulastele kraapida.“

Ja Eedigi oli siis vanale peremehele andestanud. Tundku temagi mõnu! Kauaks temalegi neid päevakesi on antud.

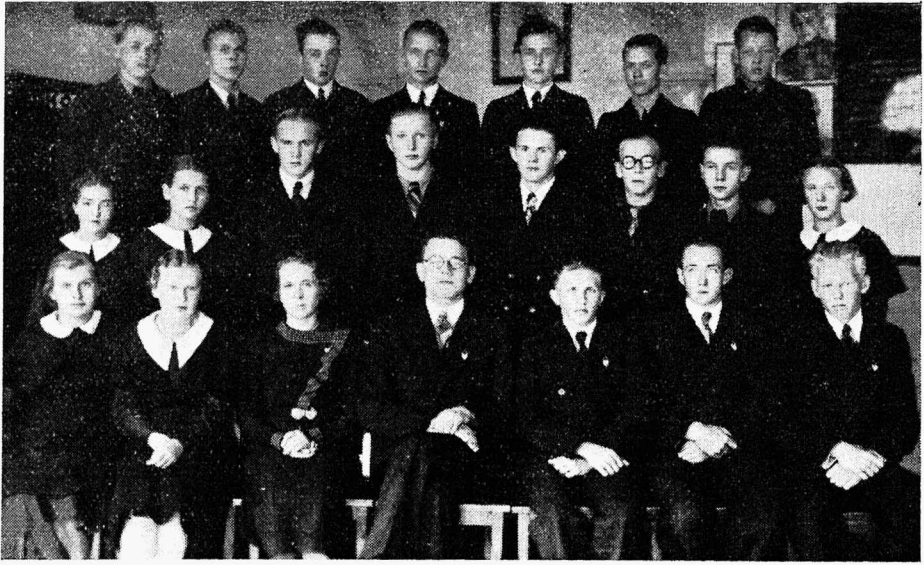
Too „haiglane“ vanapoiss oli koha oksjoniteel saanud Eedi onult, isa vennalt. Vanaisa oli pärandanud Kaiemäe oma armsaimale pojale Ruudile, — teised said talust vähe — see aga laskis talu haamri alla.

Ja nüüd niidabki isa oma pojaga siin sünnitalu soos, soos, kus ta on niitnud mitmed ja mitmed suved, sest siin on nii isal kui pojale ikka armsam niita kui mujal. Isegi sulastena on siin armas, siin, kus higistasid juba nende mitmed sugupõlvad.

Eriti sügavalt olid sööbunud Eedi mällu sureva vanaisa sõnad:

„Vaadake, armsad pojad, kõige rohkem sina Ruudi, et Kaiemäe, kus meie emaga nii palju tööd oleme rässind, vaadake lapsed, et see talu, kus minu vanemad ja vanavanemad said öösiti vaevalt nahka silmale ja kus teiegi olete maast-madalast töötanud, vaadake, et see koht, mis on meie suguvõsa käes juba Suurest Sõjast saadik, ei läheks teiste kätte, nende kätte, kes teda ei armasta. Mina ja minu vanemad oleme Kaiemäed armastanud, rohkem isegi armastanud kui oma lapsi; olen teda nii armastanud, et ma teile, Mart ja Jaan, nii vähe pärandasin. Andsin koha nooremale pojale, kes on siin kõige vähem töötanud ja vaeva näinud, kel on veel kõige rohkem sellele kohale anda. Kuid, lapsed, armastage kõik seda vana isa kallist kodu.“ Umbes nii kõlasid need halli vanaisa sõnad, kui ta lamas varakevade päikeseveerul oma surivoodil, perekond voodi ees...

Ent ometi läks kõik vastupidiselt vanaisa soovidele. See oli ühel kuunal kevadpealelõunal, samal kevadel kui vanaisa suri. Ruudi oli

R. Ü. G., R. G., R. P. ja R. R. Öpilaskonna esinduskogu.

- Istuvad vasakult: I. Toome, H. Tamre, õp. L. Golubev (Öpilask. vanem), direktor H. Jänes, A. Kruustamm, U. Kruusimägi, E. Kaljuraid.
 Seisavad I reas: I. Kalvet, E. Saukas, H. Sepp, P. Tambek, L. Valter, O. Adler, V. Kirves, J. Vasar.
 Seisavad II reas: M. Saks, E. Toomaru, K. Nurmse, M. Mägi, H. Põiklik, V. Ranne, E. Allvee.

parajasti tagaväljal kaera külvas, sulane hobustega seemet sisse vedrutamas ja naised ristikupõllul kive korjamas, kui kodu pool hakkas mustendama äikesepilv. Polnud see pilv ei väga suur ega tume, kuid jõudu ja kiirust tal oli. Tõusis, ragistas, kastiski... Kui naised jooksid Väljaotsa tallu vihmavarju ning mehed siiski hobuste juurde jäid, vankri all vihmavarju otsides, märgati kodus tulikahju — Kaie-mäe põles!

Aga kui mehed ratsa koju jõudsid ja naised veel pooles väljas hädaldades tormasid, ei saanud enam tulele piiri panna ega ühtki hoonet hoida, — tuli vaid päästa, mis päästa andis.

Küla uhkemad ja ilusamad hooned põlesid maatas. Ainult kivi-vare, võlvidud kelder ja mustendavad õunapuutüved jäid nagu nad ennegi olid.

Ruudi pidi tegema uute hoone-te tegemiseks suuri laene. Kuid suurem kahju oli see, et Ruudi, muidu nii vagane, korralik ja töökas mees, hakkas peale seda õnnestust miskipärast jooma ega hoolinud oma isatalust.

Ning kümmekond aastat laotud õnnetus õnnetusele, võlg võlale ja hooletus hooletusele, — oligi Kaie-mäe võõraste käes. Praegune Kaie-mäe peremees oligi siis see, kes ostis oksjonilt õnnetu talu.

Niitjad istuvad jahedale, niiskele heinakaarele, et puhata ja lõigata vikateid. Eedi pikutab, kuum, higine selg vastu jahutavat heinakaart. Isa täidab ja läidab piibu. On juba küllalt vuhitud ja keerutatud niita seda viletsat heina ning võib maista piipu ning puhkust, et siis jälle uue nõu ja jõuga kesk-hommikuni edasi lahmida.

„Ei siin kasva ka enam midagi.

Kastega veel lipsi teist, aga palava ilmaga võtab vanal inimeselgi isu ära," algab isa. „Enne kui nad siia kraavi ajasid, sai siit ikka hulk heina. Küün sai täis ja kuhjaköksi sai tehtud. Niipea kui kraav hakkas vett neelama, hakkas ka suurem soohein välja surema. Soohein — tema on nagu särg, ei tema taha kuival elada. Kasvavad siin juba küll mõned aruheinalimud, kuid võtab enne aega, kui siit aruheina saab.“

„Aga kui aruheinaseemet külvaks?“ sõnab Eedi istuli tõustes.

„Siis saaks siit muidugi veel head heina. Aga siis peaks siia ka kaali ja salpeetrit külvama.“

„Aga isa, kui õige teeks kohe uudismaaks. Vaat, kui tore ja lopsakas ristik nüüd seal kraavi taga lokkab, kus alles mineval kevadel oli metsaalune heinamaa.“

„Jah. Ja mis see Ööbiku rahvas siis ära teind! Siin oleks see aga palju kergem, sest kraavid on juba mõlemal pool aetud, pole värskeid kände ega puid. Neile mäदानд kändudele kang alla — ja tulevad mis kohiseb. Ja need põõsadki... Olen sellele isegi mõelnud, aga...“

„Nendega pole muud kui — tukast kinni ja — välja! Nii...“ Püsti karates sikutabki noormees mäदानендү kännu äärse kasesabriku mullast, purustades hulga maad. Isa naeratab.

„Noh, alati ei lähe see küll nii kergelt, aga eks siis tule teine appi, või kolmas — labida ja kirvena.“

„See töö ei oleks siin midagi,“ ütleb Eedi, lüües jalaga vastu tuisevat kändu ja istudes siis ise sellele.

„Jah, aga vanapoisil puudub see tahe. Hakka nüüd teistele veel uudismaad soetama ja soost varandust välja kiskuma, aitab neistki põldudest,“ ütleb isa himukalt piipu popsides.

„Muld must kui tõkat ja rammus,“ vastab poeg väikese vaheaja

järgi, haarates väljakistud kasesabriku pesast musta mulda ja näidates seda isale.

„Rammus jah, ja vist kaunis sügavgi.“

Mustmulla sügavust teada tahes uuristabki Eedi vikatilõega maapinda augu. Kuid nii kaugele kui vikatilüsi auku süvendab või silm näeb, on must muld.

„Mustmulda on küllalt,“ lõpetab Eedi urgitsemise.

„Seda on ju maailm,“ sõnab isa, uurides uuristatud auku. „Ja hea on ta ka.“

„Isa, tead, mis ma mõtlen? Kui võtaks õige selle heinamaa püremehe käest endile.“

„Ja hakkaks puhastama ja harima,“ jätkab isa, piipu popsides.

„Jah, ja kui see kuus tiinu maad oleks kõik puhastatud ja haritud, siis ei tarvitseki meil suviti teisi orjata.“

„Seda küll. See hea maa annaks perele küllalt aasta leiva. Vanapoiss tahaks muidugi sellest pöörast hinda. Aga sellest saaks kuidagi ikka üle, kui see heinamaasiil juba käes on.“

„Küllap saab, tasapisi saab kõik. Hobuse võime ju algul sugulastelt laenata, samuti tööriistad. Pärastpoole võib väikese maja või sauna üles lüüa ja hobuse ning lehma jaoks sara. Küll me saaksime...“

„Pärastpoole muidugi. Sõnnikut poleks algul sellele rammusale mustmullale vaja.“

„Ainult veidikese lupja, vähe kaalisoola...“ jätkab poeg.

„Eks kuidagi nüüd ikka hakka saaks. Maa tasub selle vaeva pärast mitmekordselt. Aga ühte ma kardan. Need on need kivid. On imelik asi, et kus on väärt maa, seal on ka palju neid; see on nagu jumala nuhtlus. Neid on siin iga mätta ja kännu all, sest heinamaal kasvab sammal ja puu ikka sinna, kus pesitsevad kivid, sest seal ei julgeta neid ära niita.“

Eedi ei teadnud seda. Ei olnud seda kunagi arvanudki. Kivid?! „Aga kuidas siis Ööbiku rahvas neist lahti sai?“

Nüüd ei teadnud isa kohe vastata, ent vähe aja pärast:

„Eks nad rässind terve perega nende kallal. Aga ega nad neist kõigist lahti polegi saanud. Seal on veel maapealseid ja maa-aluseid. Ja kui need salakivid mõne aasta hobust ja kündjat ehmatavad ja vihas-tavad, poevad nemadki päevavalgele, nagu suruks neid keegi alt, ja ongi nende käes kord kiviaeda vedamiseks.“

„Rässime meigi. Meil on küll vähem töökäsi, kuid meil pole jälle see-eest kraavide kaevamist ega suurte puude juurimist.“

„Võiks ju katsuda. Suuremad kivid võivad ju siia jääda, sest masinaga ei tee me siin põllul niikuinii midagi... Nii saaksime viimaks kõigist takistusist üle. Ja tore oleks siin elada.“

„Sauna, lehma- ja hobusesara ehitame oja kõige laiemale ja veerikkamale kohale, piirame rohuaiaga.

Suvel töötaksime siin. Ka Aada tuleks suveks maale. Ema jääks linna, tema jääks. Sügisel lendaksime linna tagasi. Sina, isa, tuleksid alles esimese lume päiku, hobune ja lehm müüdnud, et jälle kevadel osta. Vili jahvatatud jahuks ja tanguks, püüliks ning mannaks, elaksime oma vana talvist linnaelu edasi...“

Isa naerab.

„Eks ta ole enne küll hea rääkida. Aga... aga me võime ju seda nii korraldada. Esimesel aastal me ei saaks sellelt maalt midagi, alles teisel. Algul ristikheina ei külvaks, nagu Ööbiku peremees. Külvaks pool uudismaad lina alla, neljandikule külvaks rukki ja teisele neljandikule herne,“ arvab isa. Pärast-poole võib külvata kõike, isegi nisu, sest suurt kahjuvett siin kevadel karta pole.“

V-r loodusteaduse praktikumil.

„Puhastamata ja kultiveerimata maalt võiks muidugi heina edasi teha.“

„Muidugi. Soonepealne võib jäädagi heinamaaks, seal on veel kaunis niiske.“

Nii nad endamisi mõlgutavad vähe aega mõtteid. Isa asub vikatite lõikamisele.

„Või sul nii kange himu kohe põllumeheks hakata,“ tõstab isa vikatilt silmad. „Ja koolis tahad siis edasi käia?“

„Põllumeheks võin niikuinii hakata, ka pärast kooli lõpetamist.“

„Jah, oma tahtmine on ikka oma tahtmine. Aga tea, et põllumeheamet pole ühtigi nii kerge kui... kui kooliõpetajal või ametnikul. Kui sa nüüd nii väga tahad, et me seda teeksime, kui sa tahad, siis võime ju maatüki enda kätte võtta. Oma töö ikka oma...“

„Võtame, isa.“

„Eks näe, kuidas need tuuled puhuvad. Teeme ehk vanaisale hauaski rõõmu...“

Ja nii see jutt seks korraks lõpebki. Luisatakse jälle vikateid ning niitmine algab uuesti. Puhkus on andnud uut jõudu, mõttemõlgutus — uut taht ja tarmu. Meeldiva, korrapärase niidumuusika saatel libiseb madal, kuid tihe hein õhukesse, kitsaisse kaarisse.

Isa-poega välgutavad vikateid, nagu niidaksid nad ühes peremehe-

ga, ei, rohkem — vikatid välguvad, nagu libiseksid nad juba oma pärismaal, nagu niidaksid nad juba oma kujutletud vilja, suurt ja paksu, rasket ning jämedakõrrelist. Kuid see on ainult kujutlus — see on unistus.

Nad ei unista sellest ainult tänaasel hommikul, vaid ka tulevasil heinapäevil, kas siis endamisi või kahekesi juteldes. Isa ei unista endamisi, sest tema on juba vana ja haige, aga Eedi unistab.

Eriti magusad on need unistused tollest ojaäärsest maalapist õhtuil, kui Eedi lamab pärast väsitavat päevatööd küünis lõhnaval heinal, mitte just nii lõhnaval kui Kõrve heinamaa küünis, kuid siiski, ning kuulates küüni tagant metsast, mustendava ja õige vähe suliseva oja tagant uinutavat takutoristise ketramist.

Eedi unistab sellest nädalad ja kuud; unistab rukkipoollul vihke köites, fantaseerib pühapäevaseil puhketunnel, mõtleb sellest suvilja-kaenlatäisi väravaile kandes; ta kujutleb seda hobuseid söötes ning koplisse viies, igatseb sügiselgi, igatseb eriti siis, kui peksumasinad undavad, unistab eriti siis, kui kurgede read lõunasse tüüriivad, unistab...

Eedi ei tea, kas ka isa sellele mõtleb. Ja et ta ei tea, ei julge ta oma haiglast isa selliste mõtetega tülitada. Aga kui ta veendub, et isal pole selliseid mõtteid, igatsusi, soove ega unistusi, tahab temagi neist vabaneda. Hoidis ju vanapoisist peremees heinamaatükist küünte ja hammastega kinni, kuigi heina-saak jäi aast-aastalt vähemaks!

Aga Eedi ei saa teisiti.

Isegi linnas koolipingis istudes unistab ta, unistab vaiksest kodust väikese jõe ääres, uneleb mesipuist ja rohuaiast majakese ümber; ta unistab ojas sulistavast koduhane-karjast, tajub meeldivat linapõllu lõhna, hurmavat ristikheina ja ku-

jutleb lainetavat ning tolmlevat rukki- ja nisupooldu oja ning kraavi vahel. Kui ainult saaks selle sootüki! Saaks ainult selle tükikese isade armastatud maadest! Muudaks selle tüki põlluks ja armastaks sedagi väiksekest, sest vanaisa ja kauged esivanemadki armastasid teda, seda talu, mis oli ostetud juba hulk aega enne teiste talude ostmist, ostetud töö ja vaevaga. Higi ja vaevaga oli Kaiemäe ostetud, armastusega oli teda hoitud, aga läks siiski võõraste kätte, nende kätte, kes ei omista talle niipaljugi tähelepanu, et tuleks vaatama tema vaest sood.

Hariks ja armastaks sedagi maatükikest. See armastus poleks siis küll nii suur kui vanaisal, sest maad on vähe, kuid teisiti pole see võimalik.

Ent Eedi on alles noor ega suuda oma unistusi reaalseiks muuta. Ka isa ei suuda talle abiks olla, ei, sest tema on juba vana. Las' tulevad ajad, mil Eedi on teguvõimas mees ning ostab selle maatüki või kogu Kaiemäe, las' tulevad...

Nüüd noorena Eedi unistab. Algavad ju kõik suured asjad maailmas unistustest; nii arvab ta. Temagi tahab saada, kõigest hingest tahab, oma unistustest kaugemale, reaalsusse, sest temal on tahet — ta tunneb, et tal on.

Selleks Eedi tulebki kevadeil siia esivanemate armastatud tallu, tuleb, sest siin muutuvad kõik ta unistused ja ulmad, ihked ning igatsused reaalsemaiks.

Ja kui isa-poega järgmisel aastal Tagametsa heinale sõidavad, rehad, vikatid ning nädalamoon vankrikastis, saavad need kujutlused ja unistused Eedis kindlamad vormid — muutuvad juba veidi reaalseiks.

Saabudes päikeseloojangul — nad lähevad alati õhtul — läbi kasvava heina, pehmel pinnal veereval vankril, mille nagin õhtuvaikusel kõikjalt vastu kajab, vana heina-

küüni ette, tundub Eedile, nagu oleks vana Kõrb nende kõrb ja küün, kuhu nad oma vara vankrist asetavad, nende maja.

Peremees on jälle haigena kodus. Tänavu sai ta täkult muljuda.

„Ei salli vanapoised vanapoisse. Mulle ei tee see täkupurikas midagi, aga niipea kui Kustas ligi läheb, juhtub midagi,“ oli isa paar nädalat tagasi Kõrve heinamaale sõites öelnud.

Ja kui nad siis varahommikul küünilagedal niiduga algavad, siis

ei suuda Eedi neid unistusi ainult endale hoida.

Isagi ei suuda siis neile vastu seista. — Kehv hein! See maa tuleks pigem kultiveerida, siis vahet saaks siit midagi.

Ning nad jutlevad samuti, nagu jutlesid ning unistasid aasta või paari eest, unistavad, sest unistus muutub reaalseks, sest ta on armastus, mis loob tühjusse uut elu.

Seepärast Eedigi noorena unistab, kujutleb endale, mida tal pole, unistab, sest tal pole veel midagi.

ENDEL KALJURAIID.

AGULIN.

Puuriks ümber raudtee roostetanud rauast viir.

Valvur: semafor, mis nagu koertest paljaks närit raipekont, püssitikuks terasvõrestikul helkiv päiksekiir.

Agul kükitab kui vangistatud tont.

Nurgal võõras lastelt teed vist pärib.

Küsitletu juhmilt maha vaatab, hoiden sõrme suun.

Saman, võõran aian, poiste kari ripub ploomipuun — väiksed peavad vahti, üks neist leitud õunasüdant närib.

*Läbi kasimatu koridori minnen kuulen
grammofoni leierdavat polkalugu.*

Õuen nõöril aluspesu lehvib tuulen.

Solgiaugun emis täidab pugu.

*Emis kuulatab ja ehmub — järsku tal on rutt,
jookseb ringi, ruigab, nii et tänavale kostab kisa.
Ehmatanud oli teda lapse võigas nutt,
keda peksis purjuspäiselt koju tulnud isa.*

MINU „MAAILMAREIS”.

„Selle ettenäitaja Eero Toomaru tennis m/l. „Virumaa“ peal, mille mahutus 604,25 brutto reg-tonni ja peamasina võime 20 HP, dekkpoisina reisil Tallinnast kuni kaugeima kohani Exmouth ja lõpuks kuni Tallinnani, 30. juunist 12. augustini 1937. a., millest on üks kuu ja 13 päeva kaugesõitu.“

Nii pajatab minu teenistuskiri. Tallinnast sõitsime välja 2. juulil. Reis läks Kemi suunas. Kemi on teatavasti väike linn Põhja-Soomes Kemi jõe suudmel. Laev oli laadimata, mispärast isegi väikesed, 2—3 meetri kõrgused lained panid ta tublisti kõikuma. Ega see olemine olnudki alguses kuigi muhe. Käia ei osanud, kas või rooma mööda tekki. Tahaksid astuda, aga laev vajub või tõuseb, nii et astu tühjusesse või kuku ninali takistustele. Kuid pikapeale sain kunsti kätte. Jalad tuleb hästi laiali hoida, keha raskus ühelt jalalt teisele üle kanda, ja ongi ehtne meremehe taaruv, kuid siiski kindel samm käes.

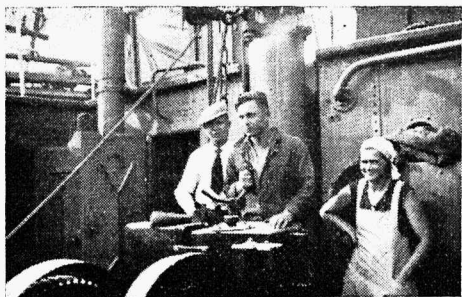
Järgmisel päeval oli minu suurpäev. Olin roolis, terve laev oli minu kätes. Tundsime end väga tähtsana. Teised ei võtnud mu tähtsust küll kuigi tõsiselt, sest laev aina vingerdas ja teistel oli palju irvitada. Kuid hiljem kadus see viga ja võisin juba vabalt ja sirgjooneliselt laeva juhtida.

Nii me reis kestis, kuni olime 4. juulil Kemis. Vahepeal olime kohanud ja tervitanud mitmeid eesti laevu. Puhusime ka veidi juttu, kuid see piirdus ainult signaliseerimisega. Kui saabusime Kemi tulelaeva juurde, tulid peale lootsid. Mõtlesin, et varsti hakkab juba rand paistma, aga ei midagi. Läks veel umbes 2 tundi enne kui silmasime esimesi skääre. Meil tuli mööduda lugematuist karidest ja skääridest, enne kui jõudsime

Kemi reidile. Skääride vahel oli sõit suurepärane. Saarekestel kasvas metsa ja nii mõnegi suurema peal oli üksikuid talusid. Soome maja oma punaseks värvitud seinte ja valgeks vööbatud akendega jätab omapärase mulje. Puhusime lootsidega „suomet“ ja pakkusime „Virus pirtut“, millest nad olid väga vaimustatud. Peagi olime Kemis, kuid sadamasse me ei saanud, sest meie laev oli seks liig suur. Jäime reidile. Kell võis olla umbes 9 õhtul. Et päike oli veel suurel kõrgel, siis ei tahtnud keegi minna magama. Vestlesime ja lõime kaarte, kuni umbes kella 12-ni, kuid päike ei olnud ikka veel loojunud, sest oli parajasti suvise pöörpäeva aegu. Tahtsin magama jääda, kuid päike paistab „limukast“ sisse ja otse näkku, kuidas see uni ikka tuleb. Kell oli 3 ja päike oli juba tõusnud kui ronisin koist välja ja hakkasin kalu püüdma.

Teisel päeval läksin linna kaema. On väike linn, nii umbes Rakvere suurune, ainult tänavad on laiad ja kivisillutiseta. Veoabinõuks on kõikjal kahe rattaga kaarik. Veidi naljakas oli näha kaariku peal suurt koorimat. Tänavail oli ka üksikuid laplasi ja laplasist rändkaupmehi, kes müütasid põhjapõtrade sarvist ja luist nikerdatud asjakesi. Eriti torakas silma kohvikute rohkus. Soome kohv on suurepärane, see headus pidavat peituma keetmisoskuses. Käisin ka Kemi pargis, kus silma paistsid leppadest hekid ja piinlikult puhtad jalutusteed. Inimesed olid väga sõbralikud ja lahked. Selle väikese aja kestel ei saanud ma Soomega muidugi põhjalikumalt tutvust teha.

9. juulil alustasime reisu laudadega ja plaakadega Inglismaale, Exmouth'i. Sel reisul tuli mul läbi teha ka midagi laevapõisi katse tao-

Madrus, kokk ja dekipoiss Rotterdami sadamas.

list. Meie laev oli varemalt olnud neljamastiline purjekas. Mastid olid tal veelgi kõik alles, ainult veidi lühemaks tehtud. Mind saadeti üles vahestaake (mastide tipus olevad terastrossid, mis ühendavad maste üksteisega) ja vante tõrvama. Aina higi võttis otsale, kuid merel vasturääkimist ei ole, ja tuli aga minna. Veidike lainet oli ka ja laev kiikus päris kenasti. Istusin pootsmanitoilil (lauatükk kahe nõõriotsa vahel), tõrvapintsel käes ja kirusin omaette neid mere kirjutamata, kuid kindlaid seadusi.

Teel Exmouthi sõitsime läbi Gotlandi ja Ölandi saarte vahelt. Gotland oma kõrge kaljuse rannikuga ja Visby linnaga on väga ilus. Laevas üks vana merimees rääkis, et tema noorpõlves olla käidud seal mastipuid toomas, sest seal kasvavad sihvakad ja pikad puud. Taani väinadest läbisõit oli väga huvitav suure laevade liiklemise ja mõlemal pool paistvate linnade ja asulate tõttu. Möödusime õhtul Kopenhaagenist. Meres peegeldusid linna tuhanded tuled. Järgnesid vanad linnad Helsingör ja Helsingborg, mis on ühendavaks sillaks Taani ja Rootsi vahel. Varsti pidi tulema kurikuulus Kulleni maanina, kus Neptun ilmub laeva ja merimeestelt nõuab „roheliste“ väljaandmist. Meie laeva Neptun ei külastanud, oli liig varane hommik, ta magas veel. Päeval tüürimehe abikaasa viskas mulle

ämbriga soolast merevett vastu nägu, ja see oligi kõik.

Kui Kattegatist väljusime, hakkas meile vastukäima juba suurem Põhjamere laine. Mehed ennustasid suvist tormi. Ehkki meie laev oli tugevas lastis, pani laine ta siiski tublisti õõtsuma. Kui hommikul ärkasin, kuulsin isesugust kolinat. Ruhvis kukkusid asjad, kõik näis põruvat ja vabisevat. Hüppasin koist välja ja mulle tundus, nagu käiks ringi kogu ruhv. Torm oli lahti puhkenud! Joosnud tekile, nägin, et päris põrgu on lahti. Vihma piitsutas vastu nägu, lained löid üle laeva ja laeva nina aina tõusis ja vajus. Kui löi tugev laine, siis värises kogu laev, kiunusid plokid, vandid ja köied raksusid. Kartsin kogu aeg merehaigust, kuid see jäi tulemata, ainult pea oli veidi uimane. Niisugust ägedat tormi oli umbes 5—6 tundi, aga veidi kergemalt tagus paari päeva ümber. Roolis oli väga paha olla. Mul ei olnud õliriideid ja seepärast olin läbimärg. Soolane vesi jooksis mööda nägu alla, juuksed tulid silmile, rool tagus, nii et käed huugasid. Kui pärast jälle ilusat ilma saime, oli roolis olemine naljaasi. Öösi möödusime Doverist ja jõudsim Inglise kanalisse — La Manche'i. La Manche'is nägin ka esimest suurt udu. Udu oli nii tihed, et ahtrist ei näinud vööril olevat vahimeest. Udu sireenid huiglesid ja oli kuulda igasuguseid laevade vilesid. La Manche'is nägin ka üht suuremat ookeaniaurikut „Aurania't“, mis meist päris ligidalt möödus, ja meie karbi pani päris toredasti tantsuma. „Queen Mary“ olevat meist ka möödunud, kuid mina jäin sest heast ilma. Nägin parajasti und Eestist ja kurjadest õpetajatest.

19. juulil saabusime Exmouth'i reidile, sest sadamasse ei saanud, ei olnud vett; oli parajasti madala vee aeg ja meil tuli reidil oodata 3 päeva. 22. juulil seegeldasime alles käiäärde. Exmouth on suur suvitusslinn

ja meie sissesõitu sadamasse oli tulnud jälgima suur hulk inimesi. Kail viibivatel naistel olid peaaegu kõikidel jalas lühikesed püksid — shortsid. Alguses oli seda küll veidi jube vaadata. Exmouth'is on väike sadam ja suuremaid laevu käib seal harva. Sellega on seletatav ka suur uudishimulike hulk kail.

Kai äärde jõudnud, oli mu esimeseks mureks minna maale, tahtsin tunda kindlat alust jalge all. Olime juba 10 ööd päeva olnud merel.

Läksime siis õhtul kohe ühte paljudest lõbustuskohtadest, oli midagi mängupõrgu taolist, kuid meil eestlasil polnud oma väikeste kopikatega peaaegu midagi teha. Proovisime ainult paar korda, ja see oli kõik. Proovisin ka paari inglasi kõnetada, kuid nemad ei taibanud mind ja mina neid mitte rohkem, pealegi räägivad inglased kohutavalt kiiresti. Cornwall'i murrak on ka veidi teisugune kui see õige inglise keel. Kui palusin neid aeglasemalt rääkida, võis juba pikapeale mõne sõna juttu puhuda. Me olime ka ühe pühapäeva Exmouth'is. Kolasime Aimar Rommaniga terve Exmouth'i ja ta ümbruse läbi. Avastasime ühe skautide laagri Exmouth'i külje alt. Exmouth'i piiras mere poolt vall, milleni tõusuajal ulatus vesi, teisest küljest algasid mäed. Mereäärne promenaad, palistatud villadest ja suvilaist, uhked aiad, polo-, golfi- ja tenniseplatsid vaheldamisi luksusrannasalongidega, suurepärased pargid ja võõras taimestik pakkusid küllalt vaatamisväärsust. Lilledest ja puudest ma paljusid ei tundnud, teadsin ainult, et neid Eestis kasvatatakse potis ja taimelavades. Liiklemine sünnib Inglismaal vasakut kätt, nii et pidin juba esimesel päeval saama karistada.

Kõige rohkem külastasime Exmouth'is viibimise ajal „six-pence'i“, see on kauplust, kust kõike võib osta umbes 45 eesti senti eest (six-pence each). Igal õhtul mängis

kuuriais naisorkester — 12 naist. Õhtul kella 11 paiku lõppesid muusikalised ettekanded hümniga „God save the King!“.

30. juulil saime laeva tühjaks ja reis läks lahti Hollandi poole — Rotterdami. Päriskahju oli lahkuda, sest olin saanud juba päris heaks sõbraks paari inimesega. Sõidul Exmouth'ist Rotterdami olid ilusad ilmad. Pringlid ujusid laeva külje all ja helesinisel veel oli näha lugematul hulgal millimallikaid. Pas de Calais'st läbisõidul paistis ühelt poolt Prantsusmaa ja teiselt Inglismaa.

1. aug. pealelõunal saabusime Hollandisse. Sõitsime kõrgemal kui maapind. Kõrged vallid kahel pool jõge ja kanalid kesk põlde. Nägime aedu ilusate lilledega, vist olid tulbid ja nartsissid. Rotterdami tornid ja dokid paistsid juba kaugelt. Olin võõris vahis, sest oleksime võinud mõnele „autole“ otsa ajada (autodeks kutsuvad merimehed mootorpaate). Suurlinna kolinat ja müriinat oli päris kaugelt juba kuulda. Sõitsime Rotterdami suurima silla alt läbi, mis oli nii massiivne ja võimas, et vägisi ajas hirmu peale. Päriskahju oli vaadata, kuidas see rauamürakas üles kerkis, et laevu läbi lasta. Sõitsime Rotterdamist läbi ja alles sealpool Rotterdami Capelle'is läksime kai äärde. Capelle on Rotterdamist umbes viis kilomeetrit. Capelle'is laaditi kraanade abil lahtist põllurammu. Ainult umbes 700 kühvlitäit saime põllurammu, kuid iga kühvlitäis kaalus 1 tonn. Laadimine kestis kaks päeva.

Esmaspäeval 2. aug. pidin peaaegu selle maailmaga jumalaga jätma. Värvisin laeva väljastpoolt, kui äkki alus, kus peal olin, läks katki. Ma kukkusin kogu täiega tagurpidi vette. Vesi oli hirmus sodine, õline ja haisev, nii et kui suhu läks, pidin peaaegu ära lämbuma. Mõtlesin, et nüüd sa pead siis oma kondid siia Rotterdami kaladele söödaks andma. Asi ei läinud nii halvasti. Rabele-

sin end veepinnale, tundsin, kuidas vool mu paelteta kingad jalast ära kiskus, — oli mõõnaaeg ja vesi kiskus mind täie jõuga laevast eemale. Pannin oma häälekese siis mängu ja kisasin kui metslane. Saingi lõppeks laevast visatud kõieotsast kinni ja mind tõmmati laevale. Olin märg kui kass ja palja jalu. Sain pootsmani käest vanad „tunkiriided“ ja kellegi suured sääririkud. Komberdasin mööda tekki ruhvi. Kaptenilt sain tugeva punši ja pugedin koisse.

Poole tunni pärast ajasin end juba üles ja nõutasin linnamineku loa. Rotterdamis elab mu korrespondent, tahtsin teda vaatama minna. Teda ei olnud kodus, oli Šveitsi sõitnud. Vestlesin siis veidi ja jõin kohvi sõbra vanematega, kes olid päris üllatunud, sest nad ei teadnud mu tulekut. Rotterdamis oli palju vaa-

data. Suurlinna liiklemine, suured mitmekordsed kaubamajad, kaubamajades liikuvad trepid ja liftid, keset linna vana tuuleveski, mis on muudetud mingisuguseks asutiseks. Õhtul tulime veel koos kõik linna sellega põhjalikumalt tutvuma. Järgmise päeva õhtul, s. o. 3. aug. jätsime Hollandiga jumalaga ja võtsime kursi Eestile. Vahepeal läksime läbi Kiili kanali, kuid seal peatusime varasel hommikul vaevalt tunni, nii et ei näinud Saksamaast peaaegu midagi.

Kui me 9. aug. nägime esimesi Eesti tuletorne, siis oli päris hea meel, et ometi kord jälle koju saame. Tuul muutus nagu mahedamaks, kui 10. aug. varahommikul nägime meie pealinna siluetti ja umbes viie paiku lõpetasime oma „maailmareisu“, jõudes Tallinna kai äärde.

INNA TOOME.

ÜKS ÕHTU.

Mina ja sõber sammume onni poole piki kitsast põllurada. Päike loojeneb, kahel pool teed kõigub küps rukis. Pärast suplust tundub väsinud keha jälle pisut värskem, rakudki varba all ei ole enam nii kibedad. Sõbra heleroosalt keelelt langeb ila, temagi on kurnatud. Meil seisab seljataga esimene matkapäev, ja nüüd sammume onni poole, mille külalislahke katus peab varjama meid esimesel ööl väljaspool kodu.

See on väike hütike päris mere kaldal. Vaevalt paistab ta roogne katus ja sein jorjenite ja elulilledel kiirgavast küllusest. Nii madal on ta. Siin elab Juuli, too lahkete silmadega poolkurt vanaeit, kes kogu aeg püüab iseendast üle karjuda. Tal on head silmad, aga Sõber ei näi teda sallivat. Nende tundmused

näivad olema vastastikused, sest onni ukssel sõnab mulle eit: „See su lõukoer, see seo kinni. Mul siin sees paar looma.“

Seongi siis oma „lõukoera“ uksepiida külge ja astun pead kumardades ukseaugust sisse. Toast lööb vastu kopitanud hais, mis sarnaneb rottide lõhnaga viljasalves. Ruum on hämar, sest imepisikene kinnikasvanud aken on kaetud viimase võimaluseni igasugu sodiga. Künklikul muldpõrandal on sooneline laud ja kaks võimatuseni rebenenud põhjadega tooli. Pakub mulle istet pisut häbelikult, et ärgu ma kartku kedagi. See tool ainult näivat väga katkine, tõelikult ta olevat veel päris uus.

„Rullu, rumal, näe lõhkus teise

ükspäe hoopis katki. Enne oli ikka tervem.“

Istun ja näen siis neid paari looma. Need on üks hiigelsuur karvane jäär, see Rullu, ja ligi pool tosinat suuri kasse. Jäär vahib mind nagu vana jõmm, aga eit räägib temast otse hellitleva õrnusega. Et näe, tal olevat neid jääri neli. Muidu nad ikka suvel on laudas, aga Rullul nüüd on jalg haige. Kutsub mu lähemale ja näitab, et siit ja siit. Nüüd olevat ikka juba hulga parem, enne olnud umbes, aga ta kiskunud rauarohuga viha välja.

Nurgas on hunnik õlepuru; kuulen, et talvel olevat kõik jäärad koos varju all.

Pärib siis, et kust poolt lapsi olen ja jutustab iseendastki. Noorena ta olevat teeninud mõisas, abiellunud aastalisega samast mõisast, kaotanud poja ja mehe varakult. Siis tal olnud ainult üks jäär. Selle Rullu isa. Aga üksteise järele müünud ta uted ära. Ainult viis jäära on alles. Nagu seltsim. Selleks need kassidki. Ka kõik isased. Emastel olevat ju ühtjärgi pojarada järgi. Väljas on vahepeal muutunud juba päris pimedaks. Pliidi all põlev tuli heidab tontlikke varje määrdunud seintele. Nurgas säravad Rullu silmad. Eit lükkab hagusid, nii et sädemed lendavad ja leek lööb rõngana ümber halgude.

Kohendab siis rätti ja algab temale võõra sosistava häälega, silmade vaadates tulle, nii et need näivad peaaegu punased:

Jah, nüüd olevat ikka kõik teisiti kui varem. Kui keegi vanasti niहुकese ilmaga välja läks, siis ta ka midagi nägi. Nüüd polevat enam midagi, aga vaat siis...

Ma mäletan isegi, see oli vist sel

suvel kui Juhanes meite mõisa tuli. Hästi külm sügis oli, tuhlid jäid maha, lumi tuli ette.

Nojah, siis ühekorra kadunud suiline ära. Keha ei leitud, aga kadunuks jäi. Ja hakkas, näe, raibe kodus käima. Kui vähe pimedam oli, siis muudkui tatsutas tasakesi mööda keldritreppi käia ja ise ikka et — siidikäpp ja siidikäpp. Küll prooviti kõiksuguseid rohtusid aga ikka käis. Siis mina ühekorra läksin keldrisse. Nii kui poolde treppi sain, kohe keegi päts, päts, mulle järgi. Selga silitama ja ise ikka et — siidikäpp ja siidikäpp. Pehme käsi oli. Panin jooksma, tema järgi. Kuulen, kui tuleb: mütt-mütt ja mütt-mütt. Ühekorra, kui sain ülesse, siis kadus ära. Pärast leiti poiss sulastemaja pööningult — oli enda üles poonud. Paljajalu oli — seda ta tatsutas käia. Siis kadus kodukäija ära.

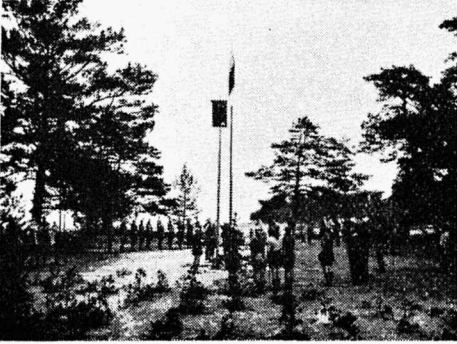
Toas on päris vaikne. Tuli on juba ära kustunud. Tuul kohiseb väljas. Eit muutub jälle argipäevaseks, ohkab ja tõuseb.

„Tuul kõva, kas keerab vihma või? Meile siia suurt vihma ei tule. Suured veed kisub ikka mere poole. Eks mine ka magama, tegin sulle rehalas vankrisse aseme.“

Võtan laterna ja astun välja. Mustad pilved kihutavad piki taevast. Päästan niukuva Sõbra uksepiida küljest ja lähen laterna vilkudes üle õue. Äkki ilmub pilve tagant linakollane kuu ja kallab hoovile kollakat valgust. Ronin vankrisse ja tirin sinna turjapidi ka Sõbra. Rehaluse põrandale langevad piimjad saledad laigud. Juuli jäärad mäagivad unes. Surun näo Sõbra soojadesse turjakarvadesse. Kardan pitsut — — — —

„RAND, RAND, LOBI RAND...”

Mälestusi Rakvere Skautide Maleva
juubelilaagrist Lobineemel 1937.

Laagri lipuväljak laagri avamisel.

Kui ühe juulipäeva pärastlõuna päikeselõõmas Narva rongilt maha astusin, üllatusin — minu teada pidi Rakvere olema ikka täiesti kuiv linn, aga nüüd jalutavad ausad pärjerid kõige heledamas päikesevalguses linnas ringi, supellinad käsivarrel. Siis järsku taipasin — Rakveres on ju ujula.

„Kuurort Rakveres juba 5000 suvitajat,“ kujutlesin ajalehtede rannateateid tuleval suvel. Siis järsku sigines üks kollaste triipudega müts mu lähedusse, kaks sõrme kerkis mütsi sirmi juurde, üks käsi haaras mu kohvri järele, et seda jälle lootusetult maha pillata ja põhjatult kurb hääle teatas: „Tead, Enn, mina ei saagi laagrisse tulla.“ Sellele järgnes pikk informatsioon võimujaoitusest perekonnas ja võimalustest, mis siis oleks, kui isa lubaks ja ema ei lubaks, ja vastupidi.

Taipasin, et minu ees seisis õnetu, kelle skaudiaasta üks pool — 50 nädalat ootamist — oli olnud niisama hästi kui ilmaaegne, sest teine pool — 2 nädalat laagrit — oli nihkunud kättesaamatutesse kaugustesse.

Kuid jumalaga jättes teatas ta sellise häälega, nagu oleks ta elu mõtte uuesti leidnud: „Aga tuleval aastal, siis ma tulen kindlasti.“

Tükikene rabamist, nagu ikka enne laagrit, ja siis ühel päeval, ühel ilusal päeval, nagu öeldakse, lõi täislaotud ja täiskiilutud omnibus Maleva Kodu ees endale „hääled sisse“. Haljalas oli veel „passikontroll“, nagu meie seda nimetasime, mis ta aga tegelikult oli, seda ei tea — mingisugused mundris mehed pidasid sõiduki kinni, siis õiendati midagi, anti tunnistus, et oleme juba kontrollitud ja lubati lahkelt edasi sõita.

Kõige rohkem ärevuses olid laagri pärast muidugi hundipojad. Kui üks neist mult küsis, kas ma enne olen laagris käinud ja kur ta siis vastuseks kuulis, et mul tahab selle laagriga vägisi 3 kuud laagriselamist täis saada, siis oli ta üpris kohkunud. Kuna pojad olid saja-protsendiliselt esmakordselt laagris, võis nende laagrivarustuse hulgas silmata tõelisi „pärlid“. Mille üle ma aga kõige rohkem imestasin, oli see, et ükski neist polnud tulnud mõttele voodit kaasa vedada.

Ja sellise väe juhina tulid mulle umbes sellised mõtted: „Looja tegi sõnast maailma kuue päevaga — ja mina pean eimillestki tegema hundipoegade all-laagri kahe päevaga.“

Laagri ehitamine ise — kõige selgema pildi sellest annab võrdlus järgmise naljaga: „Töötu, kes kaheks nädalaks palgatud omavalitussusse mullatöödele, pöördub teisel nädalal kümniku poole kaebusega,

et teistel kõikidel on labidad, aga temal puudub. „Mis te virisete,“ ütleb kümnik, „oma palga saate niikuinii!“ — „Jah,“ kõlab vastuseks, „seda küll, aga teistel on vähemalt, mille varrele toetuda.“ Sellised „töömehed“ olid umbes ka meie hundud.

Aga kõigele vaatamata olid toredad poisid. Kui oli vaja rabada, siis rabasid ka, ja laagri avamispäeval seisis lipp parimale all-laagrile hundipoegade käes, mis skautidele oli muidugi suure „hammaste-kiristamise“ põhjuseks.

Avamispäev ise — ega seal hingamiseks palju aega ei antud. Hommikul alati kohe ülevaatusega ja laagri avamisega, selle järel oli vaja külastajatele laagrit näidata, siis oli lõuna ja pärast lõunat tuli hakata Vösule marssima. Vösul oli nimelt skautide pidu tantsu ja kõige muu juurdekuuluvaga. Ei saa just ütelda, et see pidu oleks kontidele liig hästi „istunud“ — pealegi veel, kui eelmine öö oli täiesti magamata.

Pidu ise aga õnnestus üle ootuste hästi.

Ja kui siis öösel väsinutena 7 kilomeetri kaugusel asuvasse laagrisse tagasi jõuti ja magamisest unistati, võidi nentida kurba tõika, et mõningad tumedad jõud, kel ep olnud aset ega elupaika, olid kõige külmaverelisemalt okupeerinud meie magamisasemed.

Noh, aga kui siis ükskord magama saadi, siis tehti kõik tasa.

Ja nüüd laagrist enesest.

Ütlen ainult niipalju, et laagri suurimaks veaks oli see, et algus ja lõpp olid liiga lähestikku, või teiste sõnadega: „Vaata, hakkas just hea

Töö vaheajal maitseb toit ülihästi.

olema, aga...“ Peeti veel suurlõke Vösul 1500 pealtvaataja ees (räägitakse, et olevat päris hästi korda läinud), unistati elupäästemedalitest (peab ütlema, et poisid sõudsid tõesti toredasti) ja hakati laagrit pakkima. Varsti oli mets jälle samasugune nagu nädal varem, ainult teerada, mis suundus läbi hundude all-laagri randa, tunnistas, et siin on midagi olnud. Hundude all-laagriga oligi selline lugu, et ta kujunes mingisuguseks avalikuks platsiks, sest kõik külastajad, kes Vösult tulid, ja kõik laagrielanikud, kes randa läksid, kasutasid läbikäiku sealt kui kõige lühemat teed — „Pohla kalidor“ ühesõnaga, nagu üks hundu leidis.

Ning lahkumine...

„Meist Lobi rand kaugele maha jääb ja taas salaja sosistab tuul...“ kõlas viimase kurva tervitusena armsaks saanud kohtadele. Külavahel lehvitati värvatelt taskurätte.

Kui linna jõudsim, läikis tihe uduvihm libedatel kõnniteedel, otsekui tahaks ta näidata, et ilusam aeg suvest on möödas.

ÕPILASTE HUVIDEST JA VAATEIST.

Möödunud kevadel enne koolitöö lõppu korraldati Ühisgümnaasiumi viimase ja eelviimase ning kesk-kooli viimase klassi õpilaste hulgas ankeet, mis pidi kajastama õpilaskonna vaateid ja suhtumist mitmesugustesse küsimustesse, andes ühtlasi ka teatava pildi huvialadest ja harrastusist õpilaskonnas. — Üldse oli ankeedile vastajaid 112, neist 67 poissi ja 45 tütarlast. Vanuselt on vastajad 15—21-aastased. Näiliselt on vastajad vanuselt väga erinevad, tegelikult see asjaolu aga andmete suurt ühtlust ei mõjusta, välja arvatud vahest eeskujude ja lemmikteoste osa, kus vanus märgatavalt tingib vastuse. Kuna aga paljude küsimuste vastamisel on lahku-minekuid poiste ja tüdrukute vastustes, siis ankeedi tulemuste lähemal vaatlusel tuleb neid kaht vastajate gruppi sageli lahus käsitleda.

Huvide järjestamisel kujuneb pilt järgmiseks. Poisid — 1. Muusika (klaver, viiul, laul) 45; 2. sport 43; 3. tegelik elu 35; 4. riiklikud küsimused 32; 5. tehnika 31; 6. kirjandus 25. Järgnevad teaduslikud, ühiskondlikud ja loodusteaduslikud huvid, keeled jne. Tüdrukud — 1. Muusika 33; 2. Kirjandus 25; 3. sport 23; 4. keeled 21; 5. tegelik elu 14; 6. riiklikud küsimused 11 — edasi lavakunst, ühiskondlikud jne. huvid. Kaks tüdrukut tunnevad aga ka suurt huvi laskeasjanduse vastu.

Muusika huvitab peamiselt sellepärast, et ta meeldib ja inimest arendab, teiselt poolt jälle sellepärast, et on muusikalist annet. Spordihuvilised hindavad sporti keha arendava tegurina, sest terves kehas on terve vaim. Riiklikke ja tegeliku elu küsimusi peab tänapäeva inimene tundma, kui tahab ajaga

kaasas käia. Kutsevalikuga seoses huvitab mitmeid tehnika, samuti hinnatakse keelteoskust, mis muuhulgas soodustab ka teiste rahvaste tundmaõppimist. Üks vastajaist leiab, et tema huvi tegeliku eluga seotud küsimuste vastu johtub argielust ja rahapuudusest. Teine seevastu on veel nii puhtsüdamlikult õpilaslik teatades, et tema tunneb huvi kirjanduse, matemaatika ja loodusloo vastu sellepärast, et need tunnid pole temale nii igavad kui teised!

Järgnevad vastused ilukirjanduse lugemise kohta. Siin on vastused sajabrotsendiliselt jaatavad — s. o. kõik õpilased loevad ilukirjandust, kuigi paar nendest teatab, et sellest suurt ei hooli. Miks aga ilukirjandust loetakse, selleks on juba mitmesuguseid põhjusi. Suurem hulk loeb ikkagi ajaviiteks, sest lugemine on üks hea „äraolemine“. Väga paljusid huvitab lugemine, olgu see siis kunstimaitse arendamiseks, endaarendamiseks, maailmavaate kujundamiseks või mingil muul põhjusel. Kuid on ka tore leida raamatust neid väikesi rõõme-muresid, mis sulle enesele tihtigi juhtunud. Üks vastaja peab sellepärast lugema, et kui teised räägivad, siis on rumal olla, kui pole seda raamatut lugenud.

Enim meeldivate raamatute nimestikus seisab nii gümnaasiumi kui keskkooli õpilastel esikohal Tammisaare „Tõde ja õigus“ (67). Edasi lähevad aga gümnaasiumi ja keskkooli huvid lahku. Keskkoolis järgnevad Metsanurga „Ümera jõel“, Mälgu „Õitsev meri“ ja Remarque'i „Läänerindel muutuseta“, gümnaasiumis aga Dostojevski „Kuritöö ja karistus“, Zola „Söekaevurid“ ja Wilde'i „Dorian Gray portree“.

Eraldi peab siinkohal märkima ainult tüdrukute juures erinevaid Silanpää „Siljat“ ning Ranna „Keha ja vaim“. Mis puutub aga üldse enim meeldinud raamatutesse, siis nende nimestik on väga pikk ja mitmekesine — alates Bornhöhe „Tasuja“ ning Karl May „Winnetouga“ ning lõpetades filosoofiliste teostega.

Jõuame eeskju-küsimuse juurde. Kui vaadelda isikuid, keda seatakse esikohtadele, siis on siin silmapaistev koht meie riigimeestel (Laidoner, Päts, J. Tõnisson), kellele järgnevad Edison, Napoleon, kahel korral Jeanne d'Arc ja Katarina Suur! Nagu eespool öeldud, lähevad käesolevas küsimuses gümnaasiumi ja keskkooli vastused tunduvalt lahku. Suurem osa Gümnaasiumi õpilastest ei vasta sellele üldse või teatab, et neil pole üht kindlat eeskju, kuna keskkooli õpilased leiavad veel kergesti vastuse. Et gümna. õpilased on peaaegu eranditult vanemad keskkooli lõpetajatest, siis on arusaadav, et seal üldiselt suhtutakse suurema tagasihoidlikkusega niisugusele otsesele küsimusele, kui just ei taheta loetleda näit. sellist lõpumat rida, nagu üks seda teeb: Napoleon, Richelieu, Cobden, Owen, Poska, Laidoner, Baldwin, Blum, Trotski ja Stalin! Mis aga need tüdrukud kätte tahavad saada, kelle eeskjudeks on Napoleon ja Aleksander Suur, seda on raske ette aimata. Või peab see olema õnnestunud nali? Teine asi on muidugi Katarina Suurega. Tore on ka ühe poisi lakooniline vastus: „Leidub küll, kodumaal, August Värv.“ Ja võta kinni, kes ta on!

Noorte isetegevus, eriti noorteorganisatsioonides, leiab sooja pooldamist, sest isetegevuse kaudu arendatakse algatusvõimet ja organiseerimisuskust. Ainult mõned üksikud õpilased ei näe noorte isetegevuses suurt mõtet. Huvitav on ühe õpilase

eitava seisukoha põhjendus, kus ta leiab, et esiteks noorte isetegevus lõhub noored mitmesugustesse organisatsioonidesse ja teiseks jaotab nad varakult juhtideks ja alluvaiks.

Kuna ankeet toimus kõige palavamal eksamite ja koolilõpu ajal, on põlevamaks päevaküsimuseks muidugi edasijõudmine, eksamid ja edasiõppimine. Samuti kõneldakse palju elukutse valikust ning uuest koolimajast. Mõnel vähesel on esiplaanil põhiseadus, sport, kino ja peod. Tabavalt iseloomustab aga üks vastaja õpilaste põlevama päevaküsimuse skaalat kogu õppeaasta kestel: „Õpilaste põlevamad päevaküsimused muutuvad õige perioodiliselt. Sügisel soovitakse palju pidusid, talvel võimalikult palju pühi ja kevadel head kooli või klassi lõpetamist.“

Kui kokkuvõtet teha sellest, milliste küsimuste käsitlemist peetakse koolis vajalikuks, siis tuleb siin esile peasoov — küsimusi tegelikust elust. Olgu need siis kasvatustlikud, majanduslikud, riiklikud, ühiskondlikud või muud. Tütarlapsed sooviksid aga heameelega ka puhtpraktilisi alasid nagu keetmine, kodukorrastus, käitumine. Kahel korral nõuavad nad aga endale ka sõjaväelist õpetust. Üks vaene kannataja — seekord poiss — aga ohkab: „Ei tea enam midagi juurde lisada, sest siin on osatud juba niikuinii küllalt õpilaste piinamiseks välja mõtelda!“

Et suurem osa õpilasi gümnaasiumi või keskkooli lõpetamisel ei rahuldu seniõpituga, sellest annab kujuka pildi asjaolu, et 112 vastajast 83 õpiksid ühel või teisel alal edasi. Ainult vähesed läheksid otsekohe ellu, kas maale tallu, merele või ärisse. Tüdrukutest tahaksid väga paljud õpetajaks saada, ei puudu ka arsti, agronoomi, halastajaõe, rohu-teadlase ja äriomaniku kutse valijad. Isegi lendur ja kriminalist istuvad tüdrukute poolel. Poisid seevastu eelistavad sõjaväelase, tehniku,

„Kätte jõudsid suised õppuspäevad...”

Keskmine kursus kevadistel riigikaitselise kasvatuse ja õpetuse eripäevadel.

põllumehe, inseneri, õigusteadlase ja merimehe elukutset. Elukutse valikul mõeldakse kainelt, arvestatakse majanduslikke võimalusi ja edaspidiseid töötingimusi, kuid lõppotsus langetatakse siiski enamuses huvi kasuks, sest leitakse, et ainult elukutse, mis huvitab, võib inimest rahuldada. On aga ka palju neid, kes katsuvad elukutse valikul leida kuldses kesktees, s. o. ühendatakse huvi ja tulutoov kutse. Puhtmateriaalide on suhteliselt vähe (16).

Viimane ankeedi küsimus — mida teeks suurema summa rahaga — jätab vastaja fantaasiale vabad käed. Imelikul kombel ollakse aga siingi väga arvestaja. Nähtavasti ei usuta suurtesse võimalustesse ja rehkendatakse vaid väikeste summadega. Ainult üks teeb suure žesti — ostab ära vana koolimaja, veab selle linnast välja ja pistab oma käega tule otsa. Teine jälle toetab oma rahadega uue koolimaja ehitamist, Rakvere Tuletõrjet ja kirikut. Üldiselt aga tarvitatakse raha peamiselt edasiõppimiseks, reisideks, kinnisvara soetamiseks ja vanemate toetamiseks.

Eelpool on püütud anda lühikest ülevaadet toimunud ankeedi kohta. Käesoleva kirjutise piirides oli võimalik vihjata vaid iseloomulikumatele ja üldisematele vastustele, jättes kõrvale üksikjuhud. Kokkuvõttes võib aga siiski öelda, et meie õpilaskonna üldilme on üllatavalt ühtlane, suuremaid kõikumisi vastustes esineb ainult õige vähesel määral.

Lõpuks lubatagu näitena tuua üht ankeeti (muutmata kujul), mis oma vastustelt oli omapärasemaid ja huvitavamaid.

ANKEET.

1. Mees- või naisõpilane? mees-õpilane
2. Vanadus? ***
3. Klass? ***
4. Kas tunnete huvi usuliste, riiklike, kirjanduslike, kunstiliste (klaver, viiul, laul, maalikunst, raidkunst, lavakunst, ballett jne.), kasvatuslike, teaduslike (matematika, loodusteadused, tehnika, ühiskonnateadus, keeled jne.), kars-

kuse, spordi, tegeliku eluga seotud küsimuste vastu?

(Alla kriipsutada või täiendada.)
Miks?

Olen huvitatud usulistest asjadest mitte sellepärast, et ma oleksin suur fanaatik või usklik. Ei, ma pole suur usklik, kuid et usk on üks maailma vajalikem probleem — sellepärast. Tunnen huvi usu vastu sellepärast, et tahan kujundada endale usku. Ja kui keegi tahab endale usku luua, siis peab ta ka teiste uske võrdlema. Olen juba nii vana, et mõtlen kriitilisemalt ja otsin...

Olen huvitatud kirjandusest seepärast, et see on mulle lähedane, kaugemalt seda seletada on imelik — ma isegi ei tea seda õieti. Olen üksildane ja hoian üksildusse, seepärast võib olla pean raamatuid endale sõbraks, sest ramatud on suured sõbrad, — kuid ka suured vaenlased. Viimastest püüan hoiduda.

Tunnen huvi ka kunstiliste küsimuste vastu, nagu laul ja pillimäng. Ei tea miks? Võib olla, et olen tundeinimene.

5. Kas loete ilukirjandust? Miks?

Seepärast, et mul pole sõpru ega vara. Ent raamatukogu jaoks on mul raha, niipalju ikka.

6. Missugused raamatud on Teile meeldinud enim?

Dostojevski „Kuritöö ja karistus“; „Tõde ja õigus“ — kõik osad; Kivikase „Jüripäev“, „Jaanipäev“, „Mihkripäev“; Tolstoi „Ülestõusmine“.

7. Kas leidub eeskuju andvaid isikuid nüüd või minevikus kodu- või välismaal ja kes nimelt?

On saladus.

8. Kuidas hindate noorte isetegevust 1) õpilaskonnas ja ringides, 2) noorteorganisatsioonides?

Mõlemas hindan hästi. Kuid ka need võivad olla inimesed, kes neist eemale hoiduvad, isegi intelligentsemad inimesed.

9. Mis on õpilaste põlevamaks päevaküsimuseks? Üldisem: „Kui palju Jaska hüppas?“

10. Missuguste küsimuste käsitlemist peate vajalikuks koolis?

Praktilise elu küsimusi rohkem!

11. Millega rahuldusite või mida teeksite häämeelega pärast keskkooli või gümnaasiumi lõpetamist?

Kui... kui on võimalusi, läheksin Ülikooli või Pedagoogiumi. Aga... Kui pole, siis otsin... ega põlga ka põllumehe ametit.

12. Kas valiksite oma elukutse tulu või huvi järele?

Valiksin huvi järele, kui aga hing sees seisab. Liiga kangelaslik?!

13. Missuguse elukutse valiksite?

Kas kooliõpetajaks või — ajakirjanikuks, kui muud teenistust ei saa, või kirjanikuks. Niiivne! Aga mida siis teha, kui muuga ei näkka... Aga anne? — küll ta tuleb!

14. Mis teeksite, kui võidaksite suurema summa raha?

Vat kus lops! Pole ma veel sentigi võitnud, aga eks andke..., olen õnnelik, kui saan ülikooli või ostan endale talu kuhugile, kus oleks hea „luuletada“.

KROONIKAT.

Õpilaskonna kaasakiskuvaim tegevus, nimelt õpilaskonna juhataja valimine, tõi kaasa üllatuse. Valiti nimelt „rahva“ poolt ülesseatud kandidaat. Esmakordne meie õpilaskonna ajaloo. Valimisvõitlus oli väga elav, palju elavam kui möödunud aastal. Uus õpilaskonna juhataja suutis tõestada oma sobivust kõrgele kohale juba oma külmverega, millega ta juhtis „palavat“ Täiskogu koosolekut. Tulemuseks oli, et 223 häält 401 häälest anti Arvid Kruustammile ja 177 Uku Kruusimäele, kuna 1 õpilane jäi erapooletuks. See „ajalooline“ isik oli I G. klassist.

Esinduskogu tähtsaim koosolek on ka juba minevikus. Sellel koosolekul valitud õpilaskonna juhatus kujunes järgmiseks: Õpilaskonna juhatause abiesimeheks valiti Uku Kruusimägi, kes juba möödunud aastal oli selles ametis, sekretäriks sai M. Saks, mullune „portfellita minister“, abiks L. Truuvärk uue mehena juhatuses. Majandusjuhid jäid endisteks — L. Tang laekurina ja J. Vasar tema abina olid sellel kohal juba möödunud aastal. Uueks ametita liikmeks on H. Põiklik. Esinduskogu valis endale esimeheks V. Liimi, abiks E. Kaljuraiu, sekretäriks sai J. Kägu ja abiks L. Valter.

Praegu on ringidki töösse asunud. Alustas spordiring. Tema poolt korraldatud kergejõustikuvõistlused olid konkurentsitihedad,

eriti nooremates klassides. Tänavu suudeti kogu võistluskava 3 päeva jooksul läbi viia. Kurioosne on, et B-klassis $\frac{9}{10}$ aladel saavutati paremaid tagajärgi kui A-klassis. Momendi parimateks sportlasteks on: A. Green, E. Ruuben, A. Eisler, A. Sepp, L. Valter, A. Pohlak, A. Kruustamm ja A. Yllö. Spordiring korraldas ka „hooaja“ esimese huviohtu. Spordiringi juhhib U. Kruusimägi.

Naturalistide Ring valmistub juubeliks. Juhatusliikmed on kibedas töös, et juubelipidu tuleks auväärne aukartustäratava arvu 20 juures, mis ainult 5 aasta võrra vanub alla kooli oma juubelile. Praegu on ringi juhiks M. Mägi, kes päris selle koha klassikaaslaselt A. Kruustammilt, kes asus nüüd kõrgemale kohale.

Kirjandusring E. Kaljuraiu ja Karskusring P. Tambek'i juhatusel on seni korraldanud oma „sisemist“ elu. Kuid küllap tulevad needki oma tegevusega avalikkusesse.

Peab lõppeks ikka ütlema, et töökäsi on vähe ja kohti on palju. Pole ime, et kõik ringide juhatused on nagu mõni näitetrupp, kus täna mängib üks, homme teine kuningat. Võibolla, ehk järgmine aasta toob toob siin muudatust. Tänavu peaks noori kutsuma agaramalt kui seni kaasa isetegevustööle. Põldu on palju, kündjaid aga kahjuks vähe.

Rakvere Gümnaasiumi ja Keskkooli

25-aasta juubelipidustuste kava

22. oktoobril — 1) kl. 17 mälestusaktus linna kalmistul ja pargade panemine vilistlasperelt. Kogunemine rongkäiguks kooli juurde kl. 16.30.
- 2) kl. 19 pidulik jumalateenistus Kolmainu kirikus.
- 3) kl. 20.30 kooli rongkäik Vabadussõja mälestussamba juurde.
23. oktoobril — 1) kl. 17 koolipidu Käsitööliste Seltsi ruumes nooremaile õpilasile ja lastevanemaile.
- 2) kl. 21.30 ball „du Nordis“ Vilistlaskogu korraldusel.
24. oktoobril — 1) kl. 10 Vilistlaskogu pidulik koosolek Käsitööliste Seltsi ruumes.
- 2) kl. 11 pidulik juubeli-aktus ja lipu üleandmine koolile sealsamas.
- 3) kl. 13 rongkäik koolimaja ja pildistamine.
- 4) kl. 14.30 pedag.-nõukogu ja vilistlaste ühine pidusöök ühes auküalistega „du Nordis“ ning sellele järgnev vilistlaspere omavaheline koosviibimine sealsamas.
- 5) kl. 18 koolipidu Käsitööliste Seltsi ruumes.

Vastutav toimetaja: **H. Rajasaare**. — Keeleline korrektor: **J. Meerits**. — Tegevtoimetaja: **E. Kaljuraid**. — Toimetus: **E. Freienthal**, **M. Saks** ja **F. Moorberg**. — Talitus: **I. Toome**, **J. Vasar** ja **H. Põiklik**.

S 2939

Hind 35 senti.